

PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

Cyklus přednášek

První světová válka byla nejen jedním z největších válečných konfliktů všech dob, ale také významným dějinným zlomem, který navždy změnil tvář Evropy a potažmo světa. A nejde jen o takřka všudypřítomné pomníky jejím obětem nebo státní hranice, narysované v jejím důsledku, ale i o mnohem méně viditelné následky této demografické a kulturní katastrofy.

Pro cyklus přednášek První světová válka vybrali historici a kurátoři z VHU několik specifických témat, která dokreslují a zvýrazňují obraz první světové války, viděný z našeho dnešního hlediska. Pozornost tak bude věnována nejen snahám jednotlivých států a národů reagovat na překotný vývoj ve vojenství, technice i zdravotnictví ve válce, jejíž podobu na začátku nikdo nečekal, ale také české perspektivě první světové války nebo umění reflektujícímu válku či ve válce vzniklému.

1 Takovou válku nikdo nečekal! Střet představ s realitou Velké války

Mgr. Tomáš Jakl, Mgr. Petr Matějček, Mgr. Tomáš Kykal

úterý 10. září 2024 v 18.00, kinosál Armádního muzea Žižkov

Evropská společnost první dekády 20. století podlela iluzi, že si válku ochočila, že pronikla do jejích zákonitostí, pochopila ji a že je schopna nasadit ji bezpečně jako radikální, avšak rychlou a účinnou medicínu na dobové problémy. V přednášce nastíníme, jak si tehdejší vojáci a civilisté představovali budoucí válečný konflikt a jak dalece se žitá realita odchytila od oněch sebevědomých vizí. Už zkušenosti prvních tažení svědčily o tom, že se živel vymknul kontrole a stále více a s nevidanou ničivostí pohlcoval zúčastněné aktéry. Po prvotním otřesu následovala adaptace – více či méně úspěšná, o níž v základních obrysech rovněž pohovoříme.

2 Spor(y) o českého vojáka. Historická paměť na vojáky 1. světové války a její přeměny v 20. a 21. století

Mgr. Michal Cáp

úterý 15. října 2024 v 18.00, kinosál Armádního muzea Žižkov

Zkušenost více než milionu mužů odvedených v českých zemích a nasazených na frontách Velké války byla velmi různorodá. V měnicích se režimech následujících sta let však existovala snaha dát jí jednotící příběh a smysl. Zdůrazňování hrdinství legionářů, loajality a nedoceníení vojáků sloužících habsburskému domu nebo revolučnosti bouřících se jednotek na konci války postupně vytvořilo takzvaný „spor o českého vojáka“ a jak se to „skutečně“ stalo. Přednáška nastíní pestrost zážitků českých vojáků na bojištích Velké války (a konfliktů krátce po ní) a to, jak rozmanitě byla tato zkušenost využívána v různých politických systémech v následujícím století. A co a o čem nám existence tohoto sporu říká.

3 Československé legie

Mgr. Tomáš Jakl

úterý 12. listopadu 2024 v 18.00, kinosál Armádního muzea Žižkov

V roce 1914 měl za sebou český národ století nebývalého duchovního a hospodářského vzestupu. Disponoval vyspělou kulturou, uměním a školstvím, silným průmyslem i rozvinutým zemědělstvím, tedy všemi atributy moderního národa – kromě vlastního státu. Habsburské soustátí ztrácelo tehdy svou staletou dějinnou roli ochrany malých národů před tlakem z Východu i ze Západu. Jeho politická reprezentace se ocitla ve vleku Německa, vedena představou, že vítězství ve válce jí umožní vyřešit vnitřní národnostní problémy ve prospěch německého etnika. Spojeným úsilím se českým, slovenským a rusínským krajanům v zahraničí, politikům doma i v exilu a statisícům dobrovolníků podařilo vybudovat armádu, která svým úspěšným působením v první světové válce umožnila vznik samostatného státu.

4 Technologie

Mgr. Michal Cáp, Mgr. Zdeněk Polčák, Jan Skramoušský

úterý 10. prosince 2024 v 18.00, kinosál Armádního muzea Žižkov

Vývoj a využití automatických zbraní na bojištích první světové války. Využití lehkých kulometů a jejich vliv na změnu taktiky útočných operací. Potenciál automatických zbraní malého balistického výkonu jakožto nového typu střelecké zbraně – vznik samopalů.

Vznik moderní chemické války je neodmyslitelně spojen s první světovou válkou. Během ní bylo použito několik desítek různých bojových chemických látek. Způsob jejich použití na bitevním poli i ochrana proti nim prošly během války zajímavým vývojem. Nejmarkantněji je to patrné u ochranných prostředků. Jejich evoluce během 1. světové války byla extrémně rychlá – od kapesníku až po takřka moderní podobu ochranné masky, tak jak ji známe dnes, a to během několika měsíců.

5 Češi v c. a k. válečném loďstvu

PaedDr. Jindřich Marek

úterý 14. ledna 2025 v 18.00, kinosál Armádního muzea Žižkov

Mezi největší „mindráky“ českého národa patří absence moře na jeho území. Asi proto Češi rádi tráví svou dovolenou na březích moře. Nejčastěji je jejich cílem Jadran, kde si však málokdo uvědomí, že právě toto moře je zajímavou součástí českých vojenských dějin, protože do listopadu 1918 zde sloužily v řadách rakousko-uherského válečného loďstva tisíce Čechů. Vzhledem k tehdejší vysoké vzdělanostní úrovni českého národa nacházíme naše předky v námořnických uniformách mezi strojírníky, dělostřelci, radiotelegrafisty, muzikanty, námořními letci či lékaři. Mnoho Čechů sloužilo nejen na hladinových lodích, ale tvořilo významnou část posádek ponorek. Po pádu monarchie a návratu do vlasti mnoho mužů v námořnických uniformách bojovalo jako pěchota či osádky obrněných vlaků na Slovensku proti maďarským bolševikům.

6 Za císaře i republiku. Čeští aviatci na frontách Světové války

PhDr. Jiří Rajlich, Ph.D.

úterý 11. února 2025 v 18.00, kinosál Armádního muzea Žižkov

První světová válka představovala významný mezník v dějinách válečnictví. Vedle mnoha dalších se v ní poprvé ve větším měřítku uplatnila také nová zbraň – letectvo. Aviatci z českých zemí, ať už Češi, nebo čeští Němci, tvořili přibližně třetinu toho rakousko-uherského. Významně se podíleli na jeho rozvoji a bojovém nasazení v Rusku, Srbsku, Černé Hoře, Albánii, Rumunsku, Itálii a v neposlední řadě nad vlnami Jadranu. Současně s tím zaujímal velitelství místa na všech úrovních velení a řízení na frontách i v zázemí. Zcela logicky – zejména s ohledem na svůj počet – stáli také u počátků budování meziválečného čs. letectva a domácího leteckého průmyslu.

Několik desítek českých letců, zpravidla také bývalých příslušníků rakousko-uherského letectva, ovšem působilo také v rámci čs. legií.

7 Umění vysoké a zákopové

Mgr. Ilona Krbcová, Mgr. Petr Bjaček

úterý 11. března 2025 v 18.00, kinosál Armádního muzea Žižkov

Drobné užitkové nebo dekorativní předměty si vyráběli a dodnes vyrábí vojáci snad ve všech déletrvajících konfliktech. Nikdy předtím ani potom však tento fenomén nedosáhl takového rozměru jako během 1. světové války, kdy se do výroby těchto předmětů zapojilo kromě bojujících i množství válečných zajatců a civilistů. Zatímco předměty se mnohdy dochovaly dodnes, rozmanité sociální pozadí, které stálo za jejich vznikem, zůstávalo očím poválečných generací dlouho skryto.

Mezi českými vojáky, kteří se za první světové války účastnili bojů ve frontových zákopech, bylo mnoho profesionálních umělců. Jejich úspěšná kariéra tak byla na několik let násilně přerušena. I přes nevyhovující podmínky se však nevzdali a svoji tvorbu přizpůsobili válečným účelům. Tak například František Kupka začal po zranění a následném návratu z fronty v roce 1915 ilustrovat časopis České kolonie v Paříži. Na východní frontě založil malíř František Parolek ve stejném roce Uměleckou skupinu České družiny.

8 Zdravotnictví

Mgr. Petr Matějček

úterý 15. dubna 2025 v 18.00, kinosál Armádního muzea Žižkov

Přednáška se zaměří na přiblížení základních poznatků o vojenském zdravotnictví za první světové války a na výzvy, kterým v průběhu válečných let muselo čelit. S ohledem na české prostředí bude pozornost věnována především vojenské zdravotní službě rakousko-uherské armády a vojska čs. legií. Dotkne se též vývoje dobové medicíny, pro niž válka paradoxně představovala v určitých odvětvích velký pokrok.

9 Hrdinové i oběti – kultura připomínání padlých z první světové války

Mgr. Tomáš Kykal, Adam Hájek/Vlastimil Kříšťan (OVVH)

úterý 13. května 2025 v 18.00, kinosál Armádního muzea Žižkov

Do té doby nepředstavitelné ztráty na životech přiměly válčící státy už během probíhajícího konfliktu organizovat péči o válečné hroby. Vznikaly též pomníky a památníky, většinou spontánně, ale také s podporou státu. Jakou podobu na sebe brala tato pietní a pamětní místa za války a po ní? S jakou symbolikou se u nich setkáváme? Přednáška představí péči o válečné hroby především v Rakousko-Uhersku a meziválečném Československu, ale nepomine ani širší kontext.

10 Československá „větší válka“. Československo na strategické mapě Evropy let 1918–1921 a poválečné konflikty

Mgr. Michal Cáp, PhDr. Karel Straka

úterý 10. června 2025 v 18.00, kinosál Armádního muzea Žižkov

První světová válka skončila v listopadu 1918, to ovšem neznamenalo, že bezprostředně nastal plnohodnotný mír. Československo muselo v tomto kritickém období několikrát hájit a prosazovat silou svoje zájmy na vlastním teritoriu i vůči sousedním zemím. Tato přednáška nastíní smysl a způsoby zakotvení republiky ve vznikající antirevizionistické koalici států v čele s Francií. Také přehledně pojedná o vojenském zabezpečení nárokováných hranic, o konfliktu na Těšínsku, o válce s Maďarskou republikou rad a reakci politických elit národů nového státu.

Svou účast potvrďte na: rezervaceakce@vhu.cz

VOJENSKÝ
HISTORICKÝ
ÚSTAV PRAHA

www.vhu.cz